

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

Bakalářská práce

2018

Tereza Kopelentová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra Žurnalistiky

Fotografka Libuše Jarcovjácová

Bakalářská práce

Autor práce: Tereza Kopelentová

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: Doc., Mgr. et MgA. Filip Láb, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. 5. 2018

Tereza Kopelentová

Bibliografický záznam

KOPELENTOVÁ, Tereza. *Fotografka Libuše Jarcovjáčková*. Praha, 2018. 18 s. Bakalářská práce práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Doc., Mgr. et MgA. Filip Láb, Ph.D.

Rozsah práce: 21 884 znaků

Anotace

V teoretické části této bakalářské práce jsem se rozhodla věnovat osobnosti fotografky Libuše Jarcovjákové, která jako první v České republice, respektive ještě v Československu, fotografovala LGBT menšinu. V období normalizace pravidelně fotografovala noční život této komunity v jednom ze dvou pražských gay klubů – v T-clubu. Dokumentovala ale i život členů jiných menšin - romskou komunitu nebo Vietnamce a Kubánce, kteří přišli do tehdejšího Československa pracovat.

Cílem této práce je přiblížit přístup Libuše Jarcovjákové k fotografii a její pojetí dokumentu. Zabývá se zejména jejím cyklem T-club, ale i dalšími soubory. Poznatky o tvorbě Libuše Jarcovjákové jsem získala na základě nastudování odborné literatury, již publikovaných rozhovorů s Libuší Jarcovjákovou, ale i osobním rozhovorem s touto fotografkou a rozbořem jejích fotografií.

Klíčová slova

LGBT, transgender, dokumentární fotografie, Libuše Jarcovjáková, menšiny

Annotation

The theoretical part of this bachelor's thesis focuses on the photographic work of Libuše Jarcovjáková, who created as the first person in the Czech Republic, or Czechoslovakia to be more precise, the documentary series of LGBT minority. In the early 80's she photographed regularly the night life of this community in T-club, a gay club located in Prague. She also documented other minorities – Gipsies, Vietnamese or Cubans, who came to Czechoslovakia.

The aim of this thesis is to approach the photographers attitude to documentary photography. It focuses on her series T-club, but also some of her other works. The important sources of information were reference works, published interviews with Libuše Jarcovjáková, my own interview with the photographer and analysis of her work.

Keywords

LGBT, transgender, documentary photography, Libuše Jarcovjáková, minority

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala docentu Filipu Lábovi za trpělivé vedení práce a za cenné rady při zpracovávání její praktické i teoretické části. Dále pak Filipu Loskému, který se ode mě nechal v průběhu celého roku fotografovat. V neposlední řadě pak Mgr. Libuši Jarcovjákové za vstřícnost a ochotu.

Obsah

Obsah	1
Úvod	2
1. Libuše Jarcovjáková a její život coby fotografky.....	3
2. Libuše Jarcovjáková a její subjektivní pojetí dokumentární fotografie	6
2.1. Autobiografické fotografie.....	6
2.2. Na okraji společnosti	6
2.2.1. T-club	9
2.2.2. Další cykly a projekty Libuše Jarcovjákové	13
Závěr.....	15
Summary.....	16
Použitá literatura a další prameny	17

Úvod

V praktické části bakalářské práce jsem se zabývala transgender komunitou v Praze, přesněji jedním z jejích členů. Filip Loský souhlasil, abych rok prostřednictvím fotografií dokumentovala jeho každodenní život. Zachytila jsem část jeho života před operací, kdy již podstupoval hormonální léčbu, jeho zotavování po oboustranné mastektomii, tedy amputaci prsou, i jeho život po zákroku. Výsledkem je tak soubor zhruba třiceti fotografií pořízených v období od dubna 2017 do stejného měsíce roku 2018.

V teoretické části své bakalářské práce jsem měla podle své teze vymezit základní pojmy související s LGBT a transgender komunitou a blíže ji specifikovat. Nakonec jsem se ovšem po konzultaci s vedoucím této práce rozhodla věnovat osobnosti fotografky Libuše Jarcovjákové, která v České republice (tehdy ještě v Československu) jako první fotografovala LGBT menšinu.

Fotografovala ji v 80. letech zejména v jednom z tehdejších pražských gay klubů - T-clubu. Některé členy této komunity zachytila i za jeho hranicemi – v jejich domácnostech. Tyto fotografie ovšem, jak sama podotýká, už nezobrazují problematiku genderu.

Libuše Jarcovjáková sebe samotnou charakterizuje jako fotografku a učitelku fotografie, která objevuje úžasné podivné obrazy. Fotila ty, co se ocitli na okraji společnosti, Romy, Vietnamce, gaye nebo lesby, ale i sebe a své přátele.

„Mám za sebou životní vzestupy i pády. Stala jsem se součástí různých sociálních skupin – snad díky empatii, která je částí mé osobnosti a dává mi nekonečné zdroje pro vyprávění vizuálních příběhů. Fotografovala jsem obrovské množství snímků, ze kterých se stal jakýsi kontinuální subjektivní dokument, často autobiograficky laděný. Soubory proudí poměrně přirozeně z jednoho do druhého. A každý další jde proti proudu,“ píše o sobě na své webové stránce.¹

---

¹ *Libuše Jarcovjáková: About* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.jarcovjakova.com/pages/about/>

1. Libuše Jarcovjáčková a její život coby fotografky

Libuše Jarcovjáčková se narodila v Praze 5. května 1952. Oba její rodiče byli malíři, její otec dokonce člen umělecké skupiny Trasa 58.² „Žít v rodině dvou malířů, v prostředí plném vizuálních stimulů, bylo velice inspirativní,“ vzpomínala na své dětství v rozhovoru pro časopis FOTO Libuše Jarcovjáčková. „Táta byl velice dominantní, správně jsem tušila, že vedle něj bych jako malířka moc šanci neměla. Fotografie byla nejbliž a ukázalo se, že je to moje cesta.“³

Fotografii studovala už v letech 1968–1971 na střední škole – Státní grafické škole v Praze. Věnovat se jí chtěla i v dalším studiu, nicméně z politických důvodů se na Filmovou akademii múzických umění (FAMU) za komunistického režimu dostala až napotřetí. Než mohla opět studovat, strávila roky 1972–1975 prací ve smíchovské hlubotiskové tiskárně, aby si vylepšila svůj kádrový profil.⁴ I toto období však výrazně ovlivnilo její fotografickou kariéru, jelikož zde vytvořila svůj první dokumentární soubor – cyklus Noční směna.⁵

V roce 1977 nastoupila na katedru dokumentární fotografie FAMU, svá studia dokončila v září 1982.⁶ V tomto období pracovala, často paralelně, na řadě svých projektů. Začala fotografovat Romy, v říjnu 1979 odletěla do Japonska, kde strávila více než měsíc a nafotila cyklus Tokio.⁷ V roce 1981 začala doučovat češtinu Vietnamce, později i Kubánce, kteří přišli do Československa. I jejich život v nové zemi dokumentovala.⁸

---

² JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 453. ISBN 978-80-905239-6-8.

³ FIŠEROVÁ, Lucie. Dopravní prostředek ze šlamastyky: Libuše Jarcovjáčková: Černé roky. *FOTO: Vidět fotografii*. 2017, 6(31), 70-76.

⁴ VITVAR, Jan H. Fotit, pít a milovat: Fotografkou roku je Libuše Jarcovjáčková. *Respekt* [online]. 25. 2. 2017 [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2017/9/fotit-pit-a-milovat>

⁵ FÁROVÁ, Anna a Viktor STOILOV. *Dvě tváře*. Praha: Torst, 2009. s. 510-512. ISBN 978-807-2153-695.

⁶ JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 236. ISBN 978-80-905239-6-8.

⁷ Tamtéž s. 151-174

⁸ Tamtéž s. 226

V roce 1983 pak začala fotit dění v pražském gay klubu T-club. „Bylo období, kdy jsem dopoledne učila kurz Vietnamců a trávila jsem s nimi celé dopoledne až do dvou hodin, odpoledne jsem fotila u nějakých Romů na Smíchově a večer jsem jela do toho baru, kde jsem byla do tří, do čtyř do rána v rozjuchané gay společnosti,“ vzpomínala na toto období Libuše Jarcovjáková.⁹

O rok později uzavřela fiktivní sňatek s jistým Němcem Holgerem a odstěhovala se do Berlína.¹⁰ Od té doby se s ním už znovu nikdy nesetkala. V roce 1986 pracovala několik měsíců jako profesionální komerční fotografka pro světové značky Comme des Garçons nebo Pasha v Tokiu.¹¹

V Berlíně se Libuše Jarcovjáková živila zejména nekvalifikovanou prací - například jako uklízečka či pokojská v hotelu.¹²

„Libuše se pohybovala v extrémech. Bydlela po hospodách, pracovala na noční směny v tiskárně, ale také na FAMU. Střídala kvanta milenců i milenek, fotila v pololegálních gay klubech, a zároveň učila češtinu Kubánce a Vietnamce a pohybovala se ve vysokých uměleckých kruzích,“ shrnuje život Jarcovjákové v publikaci *Černé roky* Barbora Baronová. „V černobílé všednosti komunismu drze překračovala hranice západních zemí, upjatosti, společenských stereotypů i „dobrých mravů“.“¹³

Krátce po sametové revoluci a pádu komunistického režimu v roce 1989 se Libuše Jarcovjáková vrátila zpět do České republiky. V roce 1992 se stala učitelkou fotografie na Vyšší odborné škole grafické a Střední průmyslové škole grafické v Hellichově ulici v Praze.¹⁴ Vlastním fotografickým projektům se věnuje až do

---

⁹ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

¹⁰ JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 352-364. ISBN 978-80-905239-6-8.

¹¹ Tamtéž 412-438

¹² JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. ISBN 978-80-905239-6-8.

¹³ JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 453. ISBN 978-80-905239-6-8.

¹⁴ *Libuše Jarcovjáková: CV* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.jarcovjakova.com/pages/cv/>

současnosti. V roce 2017 jí Asociace profesionálních fotografů České republiky udělila prestižní ocenění Osobnost české fotografie.¹⁵

---

¹⁵ *Asociace profesionálních fotografů České republiky: Osobnost české fotografie 2017* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.asociacefotografu.com/osobnosti.php>

2. Libuše Jarcovjáková a její subjektivní pojetí dokumentární fotografie

2.1. Autobiografické fotografie

Libuše Jarcovjáková svou fotografickou tvorbu už od počátku úzce propojovala se svým osobním životem. Výrazně je to cítit v publikaci *Černé roky* nakladatelství wo-men, které vydalo její deníkové zápisky doplněné o fotografie z období let 1971-1987. Toto období bylo pro Jarcovjákovou fotograficky velmi plodné. Zachycovala svůj život, sebe, své milence i milenky, večírky v pražských klubech a hospodách, ale třeba i džbány na moč těhotných žen, když šla sama na potrat.

Patrné je to i v jejích cyklech *Vražedné léto* z roku 1984 nebo *Ziellos* foceného v Berlíně, Tokiu a v Praze od konce 70. až do 90. let minulého století.

„Autoportréty a osobní fotky byly pořád hledání sama sebe a toho, kdo vlastně jsem,“ komentuje Libuše Jarcovjáková část své tvorby.¹⁶ O svých fotografiích také často mluví jako o zpáteční jízdence do normálního života.¹⁷

2.2. Na okraji společnosti

Zároveň ale Libuše Jarcovjáková zachycovala i témata na první pohled jejímu životu vzdálená – dělníky v tiskárně, Romy, Vietnamce a Kubánce či homosexuály. Svým způsobem tak vytvořila komplexní a nevšední obraz normalizace, tedy doby, ve které strávila své mládí.

„Ono nakonec v těch Černých rocích se ukázalo, že to vypadá, jako kdybych od začátku fotila nějaký koncept. Ale nakonec ono to není tak daleko od pravdy. Do jaké míry jsem si toho byla vědoma a do jaké ne, to nedokážu zpětně posoudit. Ale na druhou stranu jsem pořád jela nějakým směrem a v takových

---

¹⁶ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

¹⁷ *Libuše Jarcovjáková: About* [online]. [cit. 2018-05-07]. Dostupné z: <http://www.jarcovjakova.com/albums/ziellos/>

spirálách jsem se k tomu vracela. Vlastně to pořád má nějakou vnitřní logiku,“ hodnotí svou práci sama Libuše Jarcovjáčková.¹⁸

Fotografické cykly, které v průběhu jejího mládí vznikly, byly údajně součástí její přirozenosti.¹⁹

Jak sama podotýká, i sociální témata, která fotografovala, ale byla do značné míry autobiografická. „Není to tak daleko, jak se zdá. Počínaje tou tiskárnou. Já jsem tam byla až po uši a v nějaké fázi jsem tam začala fotit a pak jsem najednou viděla, že musím odejít,“ vzpomíná.²⁰

Právě cyklus ze smíchovské tiskárny podle teoretičky fotografie Anny Fárové předznamenal u Libuše Jarcovjáčkové obrat od statické výtvarné fotografie k dokumentárně-reportážní a humanistické fotografii.²¹

„S cikány to byla de facto taky práce. Kvůli focení jsem začala pracovat v oddíle, kde bylo asi třicet cikánských dětí a s nimi jsme jezdili na tábory a podobně. Ty fotky jsem neměla ráda, protože to byly dětské cikánské fotky, které mi přišly hrozně romantické. Ale já jsem se přes ně dostala do rodin. Dostala jsem se k lidem,“ uvedla Libuše Jarcovjáčková.

Fotografování menšin, ať etnických nebo sexuálních, podle Libuše Jarcovjáčkové pramenilo z nutnosti naplnit touhu po exotice v době komunistického režimu, kdy byla možnost cestovat jen velmi omezená. „Ta exotika, v dobrém slova smyslu, byla například u těch Romů. Naštěstí to byla tak komplexní skupina s tak jinou vizuální kulturou a tak jinou materiální kulturou, že logicky, když jsem je začala fotit, tak to byl najednou komplexní svět,“ uvedla.

K fotografování Vietnamců se údajně dostala dílem šťastnou náhodou a dílem hledáním. „Spojily se mi dvě věci – dobrý „job“ učit češtinu Vietnamce, posléze i Kubánce, a zároveň s nimi bydlet i mimo Prahu v tříměsíčních kurzech a

---

¹⁸ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjáčkovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

¹⁹ Fotografka Libuše Jarcovjáčková. *Ateliér fotografické praxe* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://afop.cz/blog/rozhovory/fotografka-libuse-jarcovjakova/>

²⁰ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjáčkovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

²¹ FÁROVÁ, Anna a Viktor STOILOV. *Dvě tváře*. Praha: Torst, 2009. s. 510-512. ISBN 978-807-2153-695.

být naprosto blízko něčemu, co je úplně neuvěřitelné a taky vizuálně úžasné,“ řekla Jarcovjáková.²²

Pro dokumentárního fotografa je podle Jarcovjákové podstatná zejména empatie. „Myslím si, že lidé dobře vycítí, když se o ně doopravdy a do hloubky zajímáte. Když vám není lhostejná jejich životní situace, když máte čas a chuť naslouchat jejich životnímu příběhu. Pak většinou žádné bariéry nejsou. Asi mám dar empatie, je to pro mě přirozený proces,“ uvedla v rozhovoru pro *Proti šedi* Jarcovjáková.²³

Zároveň se prý vždy snažila, aby sama těm, které fotografovala, něco nabídla, aby nefiguroval jen jako narušitel. „To je otázka času, kolik tomu byl člověk ochotný věnovat,“ konstatovala. „Určitě mi pomáhalo, že nedělám nic na zakázku. Určitě mi pomáhalo, že v podstatě moje fotky nikdo nechtěl vidět, takže jsem nemusela plnit žádné zadání. Samozřejmě, že když jsem něco dělala pro školu, tak to trošku ovlivněné bylo. Na druhou stranu nebylo, protože jim se ty fotky stejně nelíbily, takže jsem si nakonec všechny věci dělala, jak jsem chtěla. Ona je to docela výhoda v tom, že ty projekty zůstávaly neuzavřené, neovlivněné ničím a že jsem nějak sledovala vlastní cestu.“

Libuše Jarcovjáková trávila fotografováním menšinu většinu svého času. S Romy, které fotografovala na plesch nebo v bytech na pražském Smíchově, tak například jela i na několik dní na východní Slovensko, kde s nimi bydlela v jedné domácnosti. Brzy s lidmi dokázala navázat vztah a ve svých dokumentárních cyklech tak byla silně angažovaná.

„Ta angažovanost vyplývá z toho, že člověk začne mít ty lidi rád a začne cítit jejich problémy a cítí tu strašnou nespravedlnost a rasismus většinové společnosti,“ vysvětlila. „Konkrétně ti Vietnamci měli snad jenom učitele, kteří je brali jako lidi. Jinak na ně společnost nahlížela jako na nezralé, žluté rákosníky, kteří sem byli politicky nasazení. A najednou se ukázala ta hegemonie a pocit

---

²² Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

²³ Libuše Jarcovjáková: Životní úroveň běžných lidí z Kreuzbergu byla nižší než v Praze. *Proti šedi* [online]. 10. 11. 2016 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://archiv.protisedi.cz/article/libuse-jarcovjakova-zivotni-uroven-beznych-lidi-z-kreuzbergu-byla-nizsi-nez-v-praze>

nadřazenosti většinového obyvatelstva. Já s nimi začala prožívat opravdu věci, kdy nás v tramvaji napadli lidi, že tam nemáme co dělat. A ta angažovanost přichází z toho.“

Obdobné situace zažívala Jarcovjáková i při fotografování romské komunity. „Tyhle věci viděl člověk na denním pořádku a já jsem pak už kolikrát ani nemohla. Viděla jsem, jak je to neřešitelné a samozřejmě jsem nepřišla na žádný návod, jak to řešit. A tak se stane, že z toho pak člověk vycouvá, protože už nemá dost energie a začne být skeptický k tomu, jestli se to dá změnit.“²⁴

Její osobní vztah k objektům jejího zájmu lze demonstrovat i na důvodu, proč s fotografováním vietnamské menšiny přestala. „Vietnamský cyklus jsem ukončila v okamžiku, kdy jeden můj milovaný bývalý student záhadně zahynul. Byl nalezen mrtvý u ubytovny a nikdy se nevyřešilo, co se vlastně stalo. V tom, co jsem fotografovala, jsem většinou byla namočená až po krk a někdy ještě hlouběji,“ vzpomínala.²⁵

2.2.1. T-club

Libuši Jarcovjákové se také jako jedné z mála, ne-li jako jediné, podařilo zachytit večerní dění v T-club, kterému se říkalo „Téčko“. Podnik byl jedním ze dvou pražských pololegálních gay klubů a fungoval v podzemních prostorách na Jungmannově náměstí až do 90. let minulého století.²⁶

„Křečovitý smích i opravdové slzy. Hlubokomyslné rozhovory i povrchní koketerie. Vztahy na jednu noc i láska na celý život. Krásní mladí muži, krásné mladé ženy, vykroucená „béčka“ i seriózně vypadající pánové, co si odskočili od rodiny. Fotbalistky, číšníci, taxikáři a nejspíš i estébáci. Prodavači z drogerie, poštovník a vlakvedoucí. Noční práci tu končily holky z Jalty, bilancují, kdo

---

²⁴ Osobní rozhovor s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

²⁵ Libuše Jarcovjáková: Životní úroveň běžných lidí z Kreuzbergu byla nižší než v Praze. *Proti šedi* [online]. 10. 11. 2016 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://archiv.protisedi.cz/article/libuse-jarcovjakova-zivotni-uroven-beznych-lidi-z-kreuzbergu-byla-nizsi-nej-v-praze>

²⁶ Křečovitý smích, opravdové slzy i povrchní koketerie. *Brněnský deník* [online]. 4. 11. 20108 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: https://brnensky.denik.cz/kultura_region/krecovity-smich-opravdove-slzy-i-20081104.html

vydělal kolik mařen, co ty bláznivý Íčka a nechutní Vepři (Italové a Němci). Čumilové nejsou vítáni, vyhazovač Ivan – ten to dobře pozná. Tam dole zná každý každého. Kobylí hlava, paní Baňatá, Sklenářka, Citróněk, Batoh, Paní Blele - ti všichni jsou tu téměř denně. Patří k inventáři tak jako černá díra krbu s umělými poleny,“ tak popisuje atmosféru a prostředí T-clubu sama Libuše Jarcovjáková ve svém textu k výstavě v Galerii Langhans 2008, kdy tyto snímky mohla poprvé vidět veřejnost.²⁷

Poprvé se do T-clubu dostala podle svého vzpomínání se svými přáteli. Jednoho kamaráda, který jí do klubu zavedl, údajně znala díky doučování Vietnamců.²⁸ „Ocitla jsem se ne v Těčku, ale u Petra Voka, což byl druhý podnik na Smíchově. Tam se mi paradoxně kromě dvou, tři focení nepodařilo začít, tam to bylo složitější,“ uvedla Jarcovjáková. „Ono to v těch letech probíhalo tak, že se většinou ve stejný den jezdilo do obou těch klubů a přejíždělo se z jednoho do druhého,“ vysvětlila, jak se dostala i do T-clubu.

Prostředí gay klubů ji údajně uchvátilo. „Vizuálně mi bylo jasné, že to je něco, co chci fotit,“ konstatovala Jarcovjáková. Zázemí pro focení se jí v T-clubu podařilo vytvořit téměř až po roce. První fotografie v jejím souboru T-club pocházejí z roku 1983.

„Nejdřív bylo těžké, aby se tam člověk vůbec dostal bez svých kamarádů. Pak člověk postupně rozšiřoval pole lidí, se kterými se znal. A pak už to fungovalo tak, že jsem tam mohla jít i sama a že mě tam vyhazovač vždy sám automaticky pustil. Potom se už vědělo, že fotím. Až přišla nějaká příležitost, myslím si, že to bylo tenkrát něco jako vinobraní, nějaký takový koncipovaný mejdan. A tam jsem poprvé fotila jakoby na zakázku lidí, kteří se chtěli nechat fotit. A z toho se pak

---

²⁷ Z textu Libuše Jarcovjákové k výstavě v Galerii Langhans Oni & V noci.

²⁸ Fotografka Jarcovjáková: Češi jsou stejní rasisti jako za komunismu, Vietnamcům se pořád tyká. *Aktuálně.cz* [online]. 3. 11. 2016 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rozhovor-libuse-jarcovjakova/r~3ef48b5aa11c11e68f82002590604f2e/>

odvíjelo docela hodně focení při těch polooficiálních zábavách,“ vzpomínala Jarcovjáková.²⁹

V klubu fotila Libuše Jarcovjáková bleskem. Podle svých slov proto, aby byla vidět – mnoho lidí totiž svou sexuální orientaci dávalo najevo právě jen v těchto podnicích, protože by jim kvůli ní mohl komunistický režim způsobovat problémy. Přestože byla homosexualita legální, bylo zakázané mít sex s osobou stejného pohlaví mladší 18 let. Homosexuálové byli také evidováni v tzv. růžových seznamech.³⁰

Fotografie Libuše Jarcovjákové tak zachycují zejména tematické večery v T-clubu, roztančenou a vysmátou společnost připomínající karnevalový večírek. Muži v ženských šatech na nich tančí tak divoce, že se jim vyhrnuje sukně, ženy se spolu líbají, někteří koukají přímo do objektivu, mhouří oči před bleskem, jiní jsou zase naplno pohlceni atmosférou klubu a přítomnosti fotografky si nevšímají.

„Takové to každodenní focení atmosféry bez blesku se mi nepovedlo vůbec. A musím se přiznat, že to jsem ani úplně nechtěla, protože lidi byli vyoutováni jen částečně a ten pravý dokument všedního dne s existujícím světlem by mohl řadě z nich vadit. Já chtěla být viděna, že fotím, že je to přiznané. ‚Chceš být vyfocený? Vyfotím tě.‘ To byl taky důvod, proč jsem ty fotky hodně dlouho neměla ráda. Přišly mi hrozně vypózované. Na druhou stranu to bylo jediné východisko, jak to dělat. A nakonec je to úplně jedno, protože tam jen velice málo lidí fotilo,“ vysvětlila Jarcovjáková.

Gay komunitu fotila částečně i za hranicemi klubu. „Mám pak různé fotky i z domácností, ale tam už se v podstatě trochu ztrácí ta genderová záležitost. Byli to prostě lidi, co mě pozvali domů, ať je fotím. Mám jednu fotku, kterou mám hrozně ráda – může s hadem. A to je právě fotka z takové domácnosti. Mám také sérii, kde jsou dva starší homosexuálové s medvídky a hady. Ale ty jsem nikdy nepublikovala,“ uvedla.

---

²⁹ Osobní rozhovor s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

³⁰ Queer: Proti proudu času [televizní pořad]. Režie N. MERKLOVÁ. ČR, Česká televize 2014

Jelikož byla gay komunita malá, její členy prý brzy poznala. „Dělali jsme spolu spoustu věcí i mimo klub, takže jsem samozřejmě spoustu věcí fotila i doma. Ale nebylo to tak, že bych měla téma fotit gaye, lesby nebo třeba transgender,“ konstatovala Jarcovjáková.³¹ Sama fotografka navázala v květnu 1981 svůj první vztah se ženou, takže se svou menšinovou sexuální orientací byla také součástí této „rodiny“, jak o návštěvnících klubu mluví.³²

V T-clubu fotografovala Libuše Jarcovjáková do roku 1985. S focením v tomto podniku přestala poté, co byl jeden z jeho návštěvníků zavražděn. Fotografie pořízené toho večera chtěla vidět policie, místo nich jim ale dala přeexponované filmy. Prý si po tomto incidentu uvědomila, jak nebezpečné pro členy komunity mohly snímky v rukou policie být.

„Uvědomila jsem si, že to je obrovský problém. Nemohla jsem přece ukazovat svůj archiv, který jsem pořídila ve víře, že ty fotky budou sloužit mně a eventuálně těm lidem. Už jsem vůbec nenašla sílu v tom pokračovat, protože jsem si uvědomila, jak je to ožehavé, jaký by na mne mohl být vedený nátlak. To jsem nechtěla,“ vysvětluje Libuše Jarcovjáková v rozhovoru s dokumentaristou Adamem Drdou v dokumentu České televize a společnosti Post Bellum Život s cejchem z cyklu Příběhy 20. století.³³

Tuto éru by zřejmě ale i tak přerušil její dočasný odchod do Berlína. Ještě před tím ovšem stihla Libuše Jarcovjáková v T-clubu nafotit přibližně 50 kinofilmů. Do jejího užšího výběru se dostal ale jen přibližně stejný počet fotografií. „Výběr je dán především vizuálními kvalitami fotky. V podstatě mi šlo vždy o atmosféru, ne o konkrétní lidi nebo situace,“ vysvětlila.³⁴

Její snímky se často blíží snapshotové estetice, což svým výběrem jen potvrzuje. Fotografie jsou vyfocené spontánně, rychle, bez nějakého hlubšího

---

³¹ Osobní rozhovor s Libuší Jarcovjákovou pořízeného 25. dubna 2018 v Praze.

³² JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 222. ISBN 978-80-905239-6-8.

³³ Příběhy 20. století: Život s cejchem [televizní pořad]. Režie Radim ŠPAČEK. ČR, Česká televize 2017

³⁴ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořízeného 25. dubna 2018 v Praze.

záměru, často i s ne zcela perfektním technickým provedením. Vystihují ale atmosféru daného okamžiku.³⁵

2.2.2. Další cykly a projekty Libuše Jarcovjácové

Téma sexuálních menšin Libuše Jarcovjácová zcela neopustila nikdy. Věnuje se mu i v současnosti, byť jen nesystematicky, jak sama podotýká. Spíše než na komunitu se ale zaměřuje na příběhy jedinců. Z části i proto, že do gay komunity by pro ni údajně bylo v dnešní době složitější se dostat.

„Mně bylo velice málo, mezi 25 a 30 lety. Ale dneska kdybych se objevila v takovém prostředí, řádově o třicet let starší než všichni ostatní, tak bych tam vlastně neměla co dělat,“ vysvětlila. „Co jsem za poslední léta byla v nějakém podniku, tak jsem si připadala nepatřičně. To je celkem logické, protože je to teď jiné. Třeba by to fungovalo, kdyby mohl člověk s ostatními pařit, což já už nemůžu. Ono to prostředí už není tak jednoduché a příjemné, jako bývalo. Třeba za nás v těchhle podnicích nebyla prostituce, ta se odehrávala v mezinárodních hotelích. V klubech maximálně vznikaly vztahy.“

Právě proto namísto skupin pracuje zejména na individuální úrovni s jednotlivci. „Teď jsem fotila jednoho kluka, z čehož je dokumentární film *Aurelie se vrátila*. A to je můj rozhovor a fotografování kluka, který nedávno trochu náhodně začal s převleky a teď je drag queen. A zjevně to vypadá, že to bude delší a větší projekt,“ řekla Jarcovjácová.

Libuše Jarcovjácová ale podotýká, že ji při focení přímo nezajímá, o koho se jedná. Důležitá je pro ni filozofie fotografovaného jedince, jeho vyhraněný životní styl. „A když k tomu náhodou patří do genderové oblasti, tak je to zajímavé, ale není to prioritou. Mně spíš strašně baví ten lidský příběh a to, jak se mění do vizuálního obrazu. To, jak si člověk přizpůsobuje domácnost,“ vysvětlila.

Libuše Jarcovjácová tak fotografovala například Karla Lampu známého jako Karim, který byl v minulosti prostitut a bezdomovec a bral pervitin. „Byla jsem i u něj doma. Ale bylo to pro mě málo autentické. On žije ze svého příběhu, který je podle mého názoru hrozně vyfabulovaný. Vlastně se jím i živí, protože provádí

---

³⁵ Fotografa Libuše Jarcovjácová. *Ateliér fotografické praxe* [online]. [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://afop.cz/blog/rozhovory/fotografka-libuse-jarcovjakova/>

Pragulic. Přestože jsme se viděli třikrát nebo čtyřikrát, neposunula jsem se ani o milimetr, protože tam pořád byla ta hra, ta jeho maska. A v tom okamžiku mě to přestalo zajímat, protože mě na focení baví komunikace.“³⁶

V současnosti jsou podle Libuše Jarcovjákové skupinou stojící na okraji společnosti zejména nemocní a staří lidé. I toto téma zpracovala, stejně angažovaně jako své ostatní cykly. „Když mi umírala maminka, tak jsem s ní strávila téměř tři roky. Pro mě to, že jsem ji začala fotit, bylo požehnání, protože mi to najednou začalo dávat smysl a ji to naštěstí bavilo,“ vzpomínala na okolnosti vzniku projektu. „Já jsem to díky tomu mohla přežít v mnohem lepším duševním rozpoložení, protože to bylo náročné. Byly to 24hodinové služby, o které jsme se naštěstí dělily se sestrou, ale stejně to byly často týdny, kdy se nehnete a furt to děláte. Je to téma, se kterým si, jak jsem zjistila, spousta lidí neporadí.

Jednu věc vím ale stoprocentně – ty nejobyčejnější věci jsou ty nejdůležitější. A cokoliv je blízko, stojí za to fotit. Vždycky si říkám, že kdybych třikrát tolik fotila na ulicích, tak to všechno má smysl. Protože se to tak mění, ten svět se rozpouští před očima. Takže já si myslím, že to klíčové slovo je autenticita. Fakt to dělat poctivě a nechtít ohromit.“³⁷

---

³⁶ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

³⁷ Z osobního rozhovoru s Libuší Jarcovjákovou pořázeného 25. dubna 2018 v Praze.

Závěr

Libuše Jarcovjáková patřila řadu let mezi opomíjené fotografky. Jistého zadostiučinění se jí dostalo při získání ocenění Osobnost české fotografie roku 2017. Její fotografie přitom přinášejí unikátní svědectví o období normalizace, které by se mohlo na první pohled zdát jako šedé. Ona v něm přesto dokázala najít svou „exotiku“ a fotograficky ji ztvárnit.

Fotografie Libuše Jarcovjákové spíše než technickou precizností vynikají autorčinou schopností zachytit atmosféru daného okamžiku. „Tehdejší obrazové konvence určující „dobrou“ dokumentární fotografii, vycházející z tradic humanistického dokumentu, nevyhovují jejímu nazírání světa,“ vysvětluje v knize *Černé roky* Lucie L. Fišerová.³⁸ Často se tak o jejích snímcích mluví jako o fotografiích se snapshotovou estetikou.

V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století se Libuše Jarcovjáková věnovala dokumentování okrajových skupin, ve kterých se sama pohybovala. Zachytila tak LGBT komunitu v pražském T-clubu, Vietnamce a Kubánce, kteří přišli do tehdejšího Československa na základě dohody režimů pracovat, i Romy. Její dokumentární fotografie jsou silně angažované, syrové a autentické. „Fotografie vznikají zdánlivě bezmyslenkovitě, v náhlém popudu, a přece se vyznačují jakýmsi smyslem pro okamžitý řád a harmonii,“ uvádí Fišerová.³⁹

---

³⁸ JARCOVJÁKOVÁ, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. s. 457. ISBN 978-80-905239-6-8.

³⁹ Tamtéž s. 458

Summary

Photographer Libuše Jarcovjáčková used to be overlooked for a long time. Her work was finally rewarded with an award for the Personality of Czech photography of the year 2017. Her photography shows the era of the 70's and 80's in a new light, she was able to find her own oddity in a time period that looked just grey.

Photos Libuše Jarcovjáčková takes aren't technically perfect all the time, but they excel by its ability to reproduce the atmosphere of the moment. „Image conventions determining the ‚good‘ documentary photography those days, based on traditional humanistic documentary, don't suite her point of view,“ explains Lucie L. Fišerová in the publication *Black years*. That's the reason why her photos are often characterized as snapshots.

In the 70's and 80's Libuše Jarcovjáčková photographed the groups of people standing at the edge of the company, she was able to infiltrate there very easily. She shot LGBT community in T-club in Prague, Vietnamese and Cubans, who came to Czechoslovakia, and Gipsies. Her photos are engaged, raw and autentic. „It seems like the photos were taken thoughtlessly, with a sudden impulse, yet they are characterized by a sense of immediate order and harmony,“ says Fišerová.

Použitá literatura a další prameny

Osobní rozhovor s Libuší Jarcovjácovou pořizeny 25. dubna 2018 v Praze.

Jarcovjácová, Libuše. *Černé roky: 1971-1987*. Praha: Wo-men, 2016. ISBN 978-80-905239-6-8

Fárová, Anna a Viktor STOILOV. *Dvě tváře*. Praha: Torst, 2009. ISBN 978-807-2153-695.

Fišerová, Lucie. Dopravní prostředek ze šlamastyky: Libuše Jarcovjácová: Černé roky. *FOTO: Vidět fotografii*. 2017, 6 (31), 70-76.

Vitvar, Jan H. Fotit, pít a milovat: Fotografkou roku je Libuše Jarcovjácová. *Respekt* [online]. 25. 2. 2017. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2017/9/fotit-pit-a-milovat>

Libuše Jarcovjácová [online]. Dostupné z: <http://www.jarcovjakova.com/pages/about/>

Asociace profesionálních fotografů České republiky: *Osobnost české fotografie 2017* [online]. Dostupné z: <http://www.asociacefotografu.com/osobnosti.php>

Fotografka Libuše Jarcovjácová. *Ateliér fotografické praxe* [online]. Dostupné z: <http://afop.cz/blog/rozhovory/fotografka-libuse-jarcovjakova/>

Libuše Jarcovjácová: Životní úroveň běžných lidí z Kreuzbergu byla nižší než v Praze. *Proti šedi* [online]. 10. 11. 2016. Dostupné z: <http://archiv.protisedi.cz/article/libuse-jarcovjakova-zivotni-uroven-beznych-lidi-z-kreuzbergu-byla-nizsi-nez-v-praze>

Křečovity smích, opravdové slzy i povrchní koketerie. *Brněnský deník* [online]. 4. 11. 2008. Dostupné z: https://brnensky.denik.cz/kultura_region/krecovity-smich-opravdove-slzy-i-20081104.html

Fotografka Jarcovjáčková: Češi jsou stejní rasisti jako za komunismu, Vietnamcům se pořád tyká. *Aktuálně.cz* [online]. 3. 11. 2016. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rozhovor-libuse-jarcovjakova/r~3ef48b5aa11c11e68f82002590604f2e/>

Queer: Proti proudu času [televizní pořad]. Režie N. MERKLOVÁ. ČR, Česká televize 2014

Příběhy 20. století: Život s cejchem [televizní pořad]. Režie Radim ŠPAČEK. ČR, Česká televize 2017

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK

Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Tereza Kopelentová

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2015/2016

E-mail diplomantky/diplomanta:

TerezaKopelentova@seznam.cz

Studijní obor/forma studia:

Žurnalistika/prezenční

Předpokládaný název práce v češtině:

Život transgender komunity v Praze ve fotografii

Předpokládaný název práce v angličtině:

The life of a transgender community in Prague in photography

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2017/2018

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Bakalářská práce představí pomocí série dokumentárních fotografií, jak se v současné české společnosti žije člověku, který již podstoupil, nebo podstupuje přeměnu pohlaví. Série vyobrazí jeho soukromé i společenské aktivity. Práce si tak klade za cíl ukázat život členů transgender komunity v Praze a v české společnosti.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod – vymezení tématu

2. Teoretická část

2.1. LGBT a transgender

2.1.1. Vymezení pojmu transgender

2.2. Transgender komunita v České republice a její postavení

2.3. Organizace sdružující členy transgender komunity v České republice

3. Praktická část – série dokumentárních fotografií

4. Závěr

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Postup (technika) při zpracování materiálu:

V teoretické části budou na základě nastudované literatury vymezeny základní pojmy související s obsahem bakalářské práce, mezi které patří témata LGBT a transgender. Dále bude pomocí literatury a rozhovorů blíže specifikována transgender komunita v České republice. Následně bude popsána činnost organizací, které na území České republiky sdružují členy transgender komunity, nebo se v této problematice angažují.

Praktickou část bude tvořit série dokumentárních fotografií pořízených digitální zrcadlovkou. Snímky budou pořizovány při

pravidelných setkáních se členy komunity a při pozorování různých aspektů jejich života v časovém horizontu několika měsíců.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BELNOVÁ, Kateřina et al. Analysis of the situation of lesbian, gay, bisexual and transgender minority in the Czech Republic: working group for the issues of sexual minorities of the Minister for human rights and national minorities. Prague: Office of the Government of the Czech Republic, 2007. 76 s. ISBN 978-80-87041-34-5.

Publikace se zabývá LGBT komunitou v České republice v obecné rovině i z pohledu práva. Ukazuje nejčastější problémy, se kterými se členové této komunity potýkají. Kromě toho také zkoumá jejich vztah s většinovou společností, názor veřejnosti na komunitu a mediální obraz komunity.

HAGGERTY, George E., ed. a MCGARRY, Molly, ed. A companion to lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer studies. Chichester: Wiley Blackwell, 2015. xviii, 478 stran. Blackwell companions in cultural studies; 13. ISBN 978-1-4051-1329-8.

Kniha obsahuje eseje řady autorů zabývajících se problematikou LGBT/Q. Zaměřuje se zejména na to, jaký vliv má tato komunita na společnost, kulturu, ekonomiku a politiku. Zároveň také stručně shrnuje dějiny této komunity a jejího přijetí společností.

ELLIOT, Patricia. Debates in transgender, queer, and feminist theory: contested sites [online]. Farnham, Surrey, UK: Ashgate Pub., 2010. Queer interventions [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10428215>.

Kniha obsahuje kritickou analýzu klíčových textů zabývajících se tématem LGBT a snaží se podnítit debatu o postavení transgender ve společnosti. Blíže se zaměřuje na pojmy gender a sexualita a snaží se je zasadit do širšího kontextu.

HUNTER, Ski a HICKERSON, Jane. Affirmative practice: understanding and working with lesbian, gay, bisexual, and transgender persons. Washington: NASW Press, 2003. ix, 417 s. ISBN 0-87101-352-5.

Kniha přináší informace o historii LGBT komunity a přibližuje životní styl jejich členů a rodin. Zabývá se také sociálním, kulturním, politickým, právním a společenským kontextem.

SHULTZ, Jackson Wright. Trans/portraits: voices from transgender communities [online]. Hanover, New Hampshire: Dartmouth College Press, 2015, 2015 [cit. 2017-05-22]. ISBN 978-1-61168-808-5. Dostupné z: <http://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=4003876>.

Kniha obsahuje rozhovory s více než třiceti Američany, kteří jsou součástí tamní transgender komunity. Přináší tak osobní pohled lidí různých věkových kategorií, náboženských vyznání i odlišných ras na život této komunity.

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

ČECHOVÁ, Helena. Psychologické aspekty přeměny genderové role u trans-lidí v českém kontextu [online]. 2014 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/119381>. Vedoucí práce Irena Smetáčková.

LORENZŮ, Alex. Nezávislá analýza systematického znevýhodňování transgender lidí v České republice [online]. 2014 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/137028>. Vedoucí práce Věra Sokolová.

KOVÁRIKOVÁ, Juliána. Identita transgendera [online]. 2013 [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/98297>. Vedoucí práce Jaroslav Skupnik.

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.